

розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2010 // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 50–51. Ст. 2057. **3.** Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 180. **4.** Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. **5.** Актуальні методи, способи та фінансові інструменти фінансування тероризму та сепаратизму // База даних / Державна служба фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=114&lang=uk.

«Одержано: 03.11.2020»

УДК 343.132

Вікторія Вікторівна АБЛАМСЬКА,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ

Сергій Євгенович АБЛАМСЬКИЙ,

доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ВІДМІННІСТЬ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ВІД ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

З часу прийняття КПК України 2012 р. одним із найбільш дискусійних питань залишається співвідношення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) та оперативно-розшукових заходів (ОРЗ). І це не викликає жодних сумнівів, оскільки дана проблематика знаходить свій прояв у декількох аспектах. *По-перше*, це аксіологічний аспект, який проявляється в тому, що проведення як НСРД, так і ОРЗ пов'язано з обмеженням конституційних прав і свобод людини, зокрема, таємниці спілкування, втручання у приватне (особисте і сімейне) життя, тощо. *По-друге*, це прикладний аспект, який полягає в тому, що проведення НСРД і ОРЗ є дієвим інструментарієм попередження, виявлення, розкриття кримінальних правопорушень, встановлення особи (осіб), які їх вчинили, а також встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, і підлягають доказуванню. Саме тому, відповідно до ч. 2 ст. 93 КПК, одним із способів (шляхів) збирання стороною обвинувачення доказів є проведення НСРД. Стосовно ж матеріалів ОРЗ, то вони можуть бути визнані документом у кримінальному провадженні за умови відповідності ст. 99 КПК, та якщо були дотримані вимоги Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». *По-третє*, це доктринальний аспект, який зумовлений тим, що до сьогодні у теорії кримінальній процесу відсутні комплексі дослідження, присвячені

вирішенню такого наукового завдання, як розроблення цілісної концепції унормування інституту НСРД та ОРЗ.

Означені обставини обумовили доцільність виокремити відмінності НСРД та ОРЗ. Звісно, у науковій періодиці вченими вже зроблені спроби співставити НСРД та ОРЗ, при цьому їх точки зору не однозначні. Так, наприклад, Є. Скулиш зазначив, що негласні слідчі (розшукові) дії, по суті, є оперативними заходами, спрямованими на конспіративне отримання відомостей про підготовлювані та вчинені злочини з метою їх невідкладного припинення й розкриття. [1, с. 109]. Проаналізувавши порядок проведення НСРД і ОРЗ, В. О. Прядко та О. Б. Комарницька також зробили висновок, що зазначені дії і заходи є тотожними, хоча й по-різному називаються [2, с. 67]. З такими твердженнями однозначно не можемо погодитися. На наш погляд, більш виваженою є позиція О. В. Геселева, який слушно наголосив, що їх ототожнення призводить до необґрунтованої відповідно до положень теорії кримінального процесу та кримінального процесуального закону підміни понять та фактично зводять НСРД, які є самостійним інститутом, до оперативно-розшукової діяльності [3, с. 32]. Зауважимо, що Є. Скулиш, В. Прядко та О. Комарницька також виокремили низку відмінних ознак між НСРД та ОРЗ, що наочно свідчить про недоцільність їх ототожнення.

Здійснивши аналіз положення КПК та Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», можна виокремити наступні відмінності між НСРД та ОРЗ:

1. *Правова невизначеність поняття ОРЗ.* Так, на теперішній час на законодавчому рівні існує правова невизначеність поняття «оперативно-розшукові заходи», що призводить до різного їх доктринального тлумачення. Низка вчених визначають оперативно-розшукові заходи як комплекс оперативно-технічних науково обґрунтованих, законодавчо закріплених, гласних і негласних, тактично подібних методів, прийомів і способів отримання, перевірки і реалізації оперативної інформації для вирішення задач оперативно-розшукової діяльності [4, с. 107]. Як справедливо вказує О. В. Грибовський, неоднозначне розуміння поняття ОРЗ у теорії призводить до того, що нерідко до ОРЗ відносять заходи, які не відповідають їх змісту (наприклад, організаційні заходи, які здійснюються в межах ОРД; оперативно-розшукові операції, які за своєю правовою природою мають інше змістовне значення) [5, с. 185].

2. *Суб'єкт проведення:* ОРЗ – лише спеціально уповноважені оперативні підрозділи, в той час як НСРД мають право проводити слідчий, дізнавач, прокурор, або за їх письмовим дорученням співробітники оперативних підрозділів (ст. 40 КПК);

3. *Час проведення:* ОРЗ – виключно до внесення відомостей до ЄРДР, а НСРД – лише у межах розпочатого досудового розслідування;

4. *Мета проведення:* ОРЗ проводяться з метою виявлення, попередження та розкриття злочину, що готується, а НСРД направлені на збирання

(отримання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

Окреслений перелік відмінностей в жодному разі не є вичерпним і може бути розширений з урахуванням організаційних аспектів, методикою проведення конкретної НСРД або ОРЗ, специфіки розслідуваного злочину, тощо.

На останок слід відмітити, що інформація, отримана за результатами проведення ОРЗ, є підставою для внесення відомостей до ЄРДР, а отже й початку досудового розслідування. При цьому матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам ст. 99 КПК України, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Зазначена норма кореспондує ч. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», згідно з якою у разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, *зобов'язаний невідкладно* направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК [6]. Тобто, якщо під час здійснення оперативно-розшукової діяльності будуть виявлені ознаки кримінального правопорушення, оперативні підрозділи повинні невідкладно направити матеріали до органу досудового розслідування, який невідкладно, але не пізніше 24 годин, вносить відомості про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР. У противному випадку, зволікання з переданням матеріалів призведе до того, що отримані за результатами ОРД докази будуть визнані недопустимими. Відповідна позиція викладена у Постанові Верховного Суду України від 16.04.2017 р. Зокрема, Суд дійшов до висновку про те, що фактичні дані, одержані внаслідок проведення оперативної закупівлі до внесення відомостей до ЄРДР, можуть бути визнані належними та використані у якості доказів, як документи в кримінальному провадженні, за умови, якщо вони були отримані в порядку, передбаченому КПК України, з урахуванням особливостей, встановлених законом «Про оперативно-розшукову діяльність». Крім того, Суд наголосив, що недотримання норм процесуального законодавства на будь-якому етапі проведення відповідних заходів спричиняє визнання матеріалів недопустимими. Інформація про те, що особа скоює або вже скоїла злочин, може бути перевірена лише через проведення негласних слідчих (розшукових) дій після внесення відомостей до ЄРДР, тобто в межах кримінального провадження [7].

Список використаної літератури: 1. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінальним процесуальним законодавством України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 618. Правознавство. С. 108–113. 2. 2. Прядко В. О., Комарницька О. Б. Порівняльна характеристика

оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій крізь призму наглядової діяльності прокурора як процесуального керівника. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2014. № 1(16). С. 62-72. 3. Геселев О. В. Проблеми легітимізації використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1(17). С. 30–43. 4. *Оперативно-розшукова діяльність* : [навч. посіб.] / [Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа] ; ред. Д. Й. Никифорчук [та ін.]. К. : Прав. єдність, 2009. 309 с. 5. Грибовський О.В. Оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії під час виявлення й фіксації одержання неправомірної вигоди. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. №1. С. 180-190. 6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. 7. Постанова Верховного Суду України від 16.03.2017 (справа № 671/463/15-к). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66203468>.

«Одержано: 27.10.2020»

УДК 343.98

Віктор Адамович АБРАМЧУК,

судовий експерт Рівненського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

У наступному році виповнюється 30 років з моменту набуття Україною незалежності. З того часу відбувається бурхливий розвиток держави і суспільства з метою наближення до європейських стандартів життя. В таких умовах у сфері юридичної науки серед пріоритетів знаходиться впровадження передових світових досягнень у вітчизняну теорію і практику.

Криміналістика відноситься до числа прикладних наук. Її засоби та методи мають суттєве значення у забезпеченні ефективної протидії злочинності при неухильному дотриманні прав і свобод людини у правоохоронній діяльності. Тому впровадження передових світових досягнень у практику діяльності органів правопорядку є головним завданням на сучасному етапі становлення криміналістичної науки в Україні. Зазначені обставини свідчать про актуальність наукових пошуків у напрямі подальшого розвитку цієї науки саме на засадах, які застосовуються в розвинених демократичних країнах світу.

У зв'язку з вищевказаним відзначимо, що на момент набуття незалежності криміналістика в Україні сформувалась як юридична наука, положення якої спрямовані, перш за все, на забезпечення потреб органів досудового розслідування. Проте в наступні роки активізувались наукові дослідження у напрямі становлення криміналістичних рекомендацій для